

# Molière – Lakomec

- Lakomec (1668, L'Avare ou l'École du mensonge)
- Mezi Molièrova vrcholná díla patří dramata Lakomec, Don Juan nebo Tartuffe neboli Pokrytec
- Misanthrop aneb Zamilovaný mrzout

## CHARAKTERISTIKA

### Literární druh:

Drama – se tvoří tak, že se příběh vypráví pomocí dialogů a monologů a scénických poznámek. V minulosti bylo obvyklé především divadelní scénické provedení, v současnosti se objevuje i v hraném filmu, v rozhlase a televizi a v dalších formách audiovizuálních děl

### Literární žánr:

Komedie – je literární nebo dramatický útvar, který vždy skončí šťastně (stejně jako pohádka). Od komedie se očekává humorný nadhled nad lidskými slabostmi a lidskou nedostatečností. Humor spolu s vkusnou komikou jsou zpravidla základními aspekty tohoto útvaru. Problémy hrdiny se podaří nakonec vyřešit a vše se v dobré obrátí.

## POSTAVY

Harpagon – Molière na něm ukazuje obraz lichváře, který je pro své peníze ochoten obětovat cokoli. Citovými vztahy počínaje a vlastní rodinou konče. Ztráta peněz pro něj znamená naprostou tragédii, nenávisť ke všemu živému, nechuť k životu a ztracený smysl života.

Čipera (Šindel) – Je zcela oddaný svému pánu Kleantovi. S myšlenkou, že svému pánovi pomůže, ukradl Harpagonovi jeho skříňku s penězi.

Kleantes – Harpagonův syn. Zamiloval se do Mariany, i když byla velice chudá. Šílená láska k penězům jeho otce se mu přičí. Je tedy jeho pravým opakem.

Mariana – Chudá dívka, která se stará o svou nemocnou matku. Zamilovala se do Kleanta. Ne pro jeho peníze, ale proto, že je takový, jaký je.

Valér – sluha Harpagona; zamilovaný do jeho dcery Elišky.

Eliška – dcera Harpagona; zamilovaná do Valéra.

Anselm – šlechtic, má si vzít Elišku proti její vůli; otec Valéra a Mariany (jak se na konci hry ukáže)

## DĚJ

Děj se odehrává v polovině 17. stol. ve Francii. Ústřední postavou je vdovec Harpagon (=lakomec), který uznává jen peníze a udělá pro ně cokoli. Má dvě děti – Elišku a Kleanta. Krásná Eliška miluje Valéra. On jí kdysi zachránil život a z lásky k ní přijal místo sluhy u jejího lakomého otce Harpagona. Její bratr Kleant se také zamiloval, a to do prosté, ale krásné dívky Mariany, s níž se chce zasnoubit. Harpagon však příliš lpí na svých penězích a šetří i na vlastních dětech. Dokonce se prohlašuje za chudáka. Harpagon se náhle rozhodne, že si vezme za ženu Marianu, pokud však bude její věno alespoň trochu slušné. Kleantovi určí za ženu jednu vdovu a

Elišce movitého pana Anselma. Kleant tomu nemůže uvěřit a Eliška rezolutně odmítne. Harpagon povolá Valéra, aby rozsoudil, kdo z nich má pravdu. Valér mu nechce odporovat a naoko se svým pánem souhlasí. Zároveň radí Elišce, aby se otcově vůli neprotivila. Harpagon je nadšen a udělí Valérovi nad dcerou neomezenou moc. Musí tedy udělat, co jí Valér řekne. Valér své lásce slibuje, že něco vymyslí a svatbu překazí. Kleant plánuje získat Marianu a potřebuje patnáct tisíc. Půjčit si je musí jedině od naprostého vydrhiducha, který má nejen vysoké úroky, ale do půjčky hodlá zahrnout i staré harampádí, jež naučtuje za tři tisíce. Aniž by to Kleant tušil, je to jeho táta. Vzápětí se to dozví a oba jsou naštvaní. Harpagon najme dohazovačku Frosinu, aby mu domluvila sňatek s Marianou. Ta chtěla z této služby něco utržit, ale Harpagon jí jen poděkoval. Harpagon nakonec uspořádá hostinu, kam Marianu i s Frosinou pozve. Marianě je odporný a stále si myslí na Kleanta. Setká se tam i s ním. Kleant chce svatbě zabránit, proto útočí na Harpagonovu největší lásku – peníze. Na jeho účet objedná Marianě občerstvení a daruje jí Harpagonův briliantový prsten s tím, že si jeho tatínek přeje, aby ho nosila ona. Harpagon zuří. Kleant s Marianou poprosí o pomoc Frosinu. Ta dostane nápad, že Harpagonovi sežene herečku, která se bude vydávat za markraběnkou a byla by si ho ochotná vzít. Tomu by přece ten starý lakomec neodolal! Všem se to zdá jako výborný nápad. Kleant začne otcí Marianu rozmlouvat. Ten už dlouho tuší, že má jeho synáček něco za lubem, proto vymyslí lest. Řekne Kleantovi, že ji chtěl přenechat jemu, protože sám je na ni už poněkud starý. Když slyšel, že je Kleantovi protivná, vrátil se prý k původnímu záměru, že si ji vezme sám. Kleant tedy odhalí jejich největší tajemství – milují se. To byl Harpagonův cíl. Chtěl zjistit, co spolu ti dva mají. Lásku k Marianě mu okamžitě zakáže a přikáže mu, že se ožení s tou, kterou mu určí. Kleant se vzbouří a přísahá, že se s ní Harpagon neožení. Ten požádá sluhu Jakuba, aby je rozsoudil. Jakub to ovšem hraje na obě strany. Harpagonovi řekne, že je Kleant ke všemu svolný a Kleantovi poví, že mu otec povolil Marianu. Harpagon a Kleant se na chvíli smíří, ale když vyjde najevo pravda, opět se pohádají. Kleantův sluha Čípera ukradne Harpagonovu kasičku s třiceti tisíci a přinese ji svému pánovi. Harpagon je zoufalý a krádež vyšetřuje policie. Komisař postupně vyslýchá sluhy i ostatní podezřelé, ale Harpagon obviňuje všechny. Vyslýchají i Jakuba a ten ze msty obviní správce Valéra. On nic netuší a myslí si, že se jedná o jeho lásku k Elišce. Proto se „ke všemu“ přizná. Harpagon ho obviní z krádeže peněz i dcery. Rozhodnout o jeho vině má Eliščin budoucí manžel Anselm. Valér mu řekne, že nic neukradl a že je synem bohatého hraběte Tomáše d'Alburci. Anselm to považuje za více než absurdní, protože hrabě podle všeho zahynul před šestnácti lety na moři se ženou i dětmi. Valér vypráví, že ho zachránila španělská loď. Kapitán lodi ho posléze pojal za vlastního a vychoval jako syna. Teprve nedávno se Valér dozvěděl, že jeho pravý otec není mrtev, jak si po celá léta myslel, a vydal se ho hledat právě do tohoto města. A mezitím zde našel lásku – Elišku. Valér podá důkaz o svém tvrzení a zároveň vyjde najevo, že Mariana je jeho sestra a dcera Tomáše d'Alburci. Anselm je dojatý, protože právě on je ten hrabě. S radostí přijme obě své děti. Harpagon chce však zpět své peníze. Kleant mu oznámí, že peníze vypátral, ale Harpagon je nedostane dříve, dokud nepovolí jeho sňatek s Marianou. On svolí pouze pod podmínkou, že Anselm uhradí veškeré náklady na svatbu Valéra s Eliškou i Kleanta s Marianou. Navíc mu musí dát na svatbu ušít nové šaty. Anselm souhlasí a všichni jsou šťastní, zvláště Harpagon, protože dostal zpět svou kasičku.

## KOMPOZICE

Kompozice je chronologická – autor dodržuje časovou posloupnost

Vtipná komediální zápletka, komické zábavné nedorozumění

Rámcová kompozice:

**Expozice:** Harpagonův majetek

**Kolize:** láska Harpagonova syna Kleanta

**Krize:** Harpagonovo zamítnutí svatby Mariany a Kleanta

Katastrofa: ztráta peněz

**Závěr:** navrácení peněz, svatba Mariany a Kleanta, Elišky a Valéra

**Celkové téma:**

lidská chamtivost

**Hlavní téma:**

Harpagonův život

**Motiv:**

kritika chorobné touhy po penězích – peníze jsou vášní, která člověka vylučuje ze života; člověk zaslepený touhou po bohatství nebere ohled na city ani lásku; výsměch lidské chamtivosti

## JAZYK A STYL

Jazykové prostředky:

- Próza

V popředí je syntaktické členění promluvy, logická stavba vět, obvyklá intonace, gramatická pravidla

Připomíná přirozenou formu běžné řeči

Základní stavební jednotka je věta zapisovaná do řádek

Typické pro vyprávění nebo v dramatu, pro vypravěče a postavy, text je členěn do odstavců, kapitol

Prózu nelze ztotožňovat s epikou (epika může být prozaická i veršovaná)

**Slovní zásoba:**

Spisovná čeština, hovorový jazyk, zvláštní slovosled, zvláštní vyjadřování (bratr a sestra si vykají)

Archaismy i slova zastaralá

Sarkasmus – označuje kousavou, zraňující řeč, obvykle vyjadřující i jisté pohrdání

Metafora – přenesení významu na základě podobnosti (jdi mi z očí)

Ve své době byla nedoceněna kvůli pokrokovým názorům na dobu

Často se v této divadelní hře dá použít satirický tón (vysmívající se tón)

NAPŘ.

Sarkasmus:

To vy děláte tyhle čisté obchody?

Metafora:

Jdi mi z očí.

Hovorové výrazy:

Musím se mrknout na své penízky.

Takový kus křováka křováckého.

Nevyzvonils mu to ty?

Metonymie:

Dostat se pod kůži.

Ruka v rukávě.

A vy nám nepůjdete na ruku?

Srdce mám tuze měkké.

Hyperbola:

Pár kroků.

Personifikace:

Láska nezná bratra.

Rčení:

Musím nalít čistého vína

Nespisovná řeč, rčení:

On sám vám dal kvindle.

Oslovení:

Ty potvoro s potvorou!

Rčení:

To jí trefíte do noty.

Apostrofa:

Můj ty božínku!

Zdrobněliny:

Blond'áčkové, naše krasavička

**KONTEXT LIT. DÍLA**

Klasicismus je umělecký sloh, který vznikl ve Francii 17. století na královském dvoře „krále Slunce“ Ludvíka XIV., odkud se dále šířil do Evropy. První fáze klasicismu je také často nazývána barokní klasicismus, protože se zde mísí barokní prvky s prvky klasicistními. Historicky se toto období řadí ještě do kultury baroka. Po něm přichází rokoko, které se od klasicismu do jisté míry odvrací. Nový nástup klasicismu přinesla v podstatě až Velká francouzská revoluce.

Panovala přísná estetická pravidla. Dramata musela dodržovat trojjednotu (času, děje a místa). Byl zde požadavek přesnosti, srozumitelnosti a jasnosti. Klasicistní literatura vyzdvihuje nutnost společenského řádu a pevné morálky. Zcela schvaluje absolutní moc vládce. Na rozdíl od baroka je zastáncem střídmosti, kázně a rozumu.

Typické pro klasicismus jsou literární salony, které byly místy k diskutování umění, a to zejména literárních děl. Vedle těchto salonů vznikaly také literární akademie, jejichž úkolem bylo dbát na jazyk uměleckých děl a také preciznost jejich formy.

V období klasicismu zakrňuje rozvoj poezie a naopak závrtného rozmachu se dočkává dramatická tvorba. V dramatu se dodržuje aristotelovská zásada tří jednot, tedy místa, času a děje.

**Literární tvorba se dělí na dva směry:**

vysoká – eposy, ódy, hymny, tragédie, zpracovávaly vznešená témata, líčily urozené hrdiny.

Náměty většinou z antiky

nízká – komedie, bajka, satira, zobrazovaly život měšťanstva, většinou pojaty směšně.

**Klasicismus**

- umělecký směr aristokracie
- Vznikl v absolutistické Francii a až do konce 18. století převládal ve velké části Evropy

**Reakce na baroko**Znaky:

- vzor-antické umění (tvůrčí kázeň, - umělecká krása, dokonalost harmonie)
- jednotné principy a pevný řád, závazné normy společenské mravnosti
- rozumová kázeň (cit podřízen rozumu a povinnosti)
- krása je v pravdě a přírodě
- střízlivost a účelnost (x barokní zdobnost)

Empír

- Vrcholová forma klasicismu – převažující sloh za Napoleonova císařství, větší míra inspirace antikou

**Literární klasicismus**

- inspiračním zdrojem je Aristotelova Poetika: zásada tří jednot v dramatu (času, místa a děje)

**O AUTOROVI**

- vlastním jménem Jean-Baptiste Poquelin
- Herec, dramatik, režisér, klasik světové komedie, autor frašek, veseloher zápletkových i charakterových
- Molière se narodil 15. ledna 1622 a byl synem bohatého měšťana, po kterém měl živnost převzít, ale naštěstí (pro nás) se proti vůli své rodiny stal komediantem. Svými hrami se brzy proslavil, především mezi chudinou.
- Zabýval se tzv. nízkým dramatem, hlavně komedií a fraškou. Ve svých hrách nejčastěji zesměšňoval společnost, předváděl ji takovou, jaká v podstatě je (věci, o kterých se moc nemluví). Jeho hry však popuzovaly královský dvůr, a proto se Molière často s dvorem dostával do rozporů. Zemřel 17. února 1673 na jevišti při výstupu, paradoxně když měl hrát umírajícího ve hře Zdravý nemocný.
- Dostalo se mu skvělého vzdělání a byl předurčen k postavení u dvora.
- Studoval v Paříži práva, připravoval se na kariéru notáře.
- Molière založil spolu s dalšími 9 mladými lidmi divadlo Illustre Théâtre, v Paříži příliš neuspěli, a tak se vydali na turné.
- V jeho hrách se promítala soudobá mravní problematika, od postavení žen ve společnosti i v rodině, lakoty a náboženského pokrytectví
- Postavy jeho děl mají výrazné charakterové rysy
- Často hrál ve svých hrách
- Klasicismus čerpá z Antiky a italské renesance
- Čerpá z italských a francouzských motivů